

ZADRUGA.

List za razpravo národno-gospodarskih vprašanj.

Glasilo zveze slovenskih posojilnic.

„Z združenimi močmi!“

Štev. 6.

V Celji, 31. julija 1884.

Tečaj I.

Izhaja vsak mesec enkrat. Velja za celo leto s pošiljanjem vred 1 gld. 50 kr. — Inserati po dogovoru. — Naročnine, inserati in dopisi naj se pošiljajo uredništvu v Celji, glavni trg št. 105.

Kateri denarstveni zavodi so uničili naš kmetijski stan?

Štajarskih nemško liberalcev organ „Tagespošta“ je donesla v 124. številki psovalni članek zoper slovenske posojilnice, v katerem članku se mej drugim čita: „Gospodarstvena stiska, pod katero trpi slovenski kmet, nij nikakor, kakor bi nasprotna stranka ugovarjala, jedino le v splošnej ekonomičnej legi utemeljena; pripisovati se ima, in sicer ne v najmanjšem delu, nesramnemu izmolzevanju, katerega se store slovenski denarstveni zavodi proti tistim krivi, v katerih blagostanje so se baje ustanovili. i. t. d.“ Ta težka obtožba, katera, kakor se vidi že na prvi pogled, je nastala le iz političnega poželjenja do maščevanja, katerej tedaj iz tega vzroka že samej ob sebi pomanjkujejo objektivni nazori, sili nas do vprašanja: „kateri denarstveni zavodi so uničili naš kmetijski stan?“

Kakor je znano, se ustanovljajo naše posojilnice še le v času po 1873. letu, ker je dotična postava še le 9. aprila 1873. leta izišla. Pred tem letom so bile pri nas jedino le hranilnice. Obteženje kmetijskih zemljišč od teh hranilnic pred 1873. letom, tedaj ob času tako zvanega ljudskogospodarstvenega napredka pa je bilo tako, da je vsaki prostomisleči strokovnjak moral pripoznati, da kmetijski dolžniki za daljavo časa prevzetim dolžnostim zaradi obrestovanja ne bodo mogli zadostovati. Kajti prvič so se cenila takrat zemljišča na podlagi domišljene vrednosti, na to so potem hranilnice najmanje tretjino dosežene cenilne vrednosti kot posojila dovoljevale; dalje je bila visokost obrestij pri hranilnicah takrat taka, da se je dalo s popolno gotovostjo preračunati, v kolikih letih mora s tako velikimi hranilničnimi posojili obloženi kmet na nič priti. Imamo na primer pred seboj uradno tablico iz leta 1877., iz katere posnamemo, da so takrat hranilnice v Mariboru, Slovenski Bistrici, Ljutomeru in Rogatecu od zemljiščinih posojil $6\frac{1}{2}\%$, vse druge spodnještajarske hranilnice pa po 6% obresti jemale. Pa tudi danes imamo pri nas še hranilnice s 6% obresti, in celo avstrijsko-ogerska banka jemlje od zemljiščinih posojil $5\frac{1}{2}$ do 6% !

Ker tedaj pri nas kmetijska zemljišča ne donajajo več, nego 4% normalne, nikakor pa ne domišljene predlomne cenilne vrednosti, in ker so hranilnična posojila na celo vrsto let (30 do 40) navezana, je lahko umevno, da, brez obzira na to, da pridobitev hranilnične glavnine jako veliko stane, visokost obrestij mora po gotovem številu let neobhodno povzročiti propad kmetijskega stanu. Slučaj tedaj, da so hranilnice po razmeri predlomne domišljene vrednosti zemljišč — dajale posojila, in da so razven tega še za najmanj 2% pravi donesek kmetijskega zemljišča presegajoče obresti od oddanih posojil jemale, je bil jeden najpoglavitejših vzrokov, da je prišlo toliko zemljišč v rubež, ker dotični posestniki niso mogli za daljavo časa hranilnicam obrestij plačevati. Res, da se bode o tem ugovarjalo, da posojilnice še večje obresti, zdaj 6 do 8% jemljejo; toda pomisliti je tu treba, da posojilnice ne dajo posojil na 30 do 40 let, temveč le za kratek čas, in za kratek čas zamore tisti, ki posojilo vzame, više obresti plačati, ne pa za dolgo vrsto let, na katero hranilnice posojila oddajajo.

Pri tej priliki moramo omeniti posojilnih obrestij zavarovalnih ustanov, posebno dunajskega uradniškega društva, kateremu je gotovo lahko, si za primerno ceno dobiti denarja. Te ustanove jemljejo $7-8\%$ obresti in $1-2\%$ administrativnih stroškov ali doneskov za poroški fond od posojil ali predplačilov. Pri obstoječih denarnih razmerah pa po Evropi „posojilni zavod“ ne more lahko cenejih posojil dajati, ker ima sam denar po $5-6\%$ v rokah. Naše obrestne razmere niso utemeljene na jedino pravej podlagi zemljiščnega doneska, in ravno nemški liberalci so tisti, ki so na zemljiščini donesek odmerjeno jedro ljudstva brez obmejenemu izmolzenju „mobilne gotovine“ izdali, in so tako povzročili nesolidnost vsih gospodarstvenih in tudi državnih razmer v Avstriji. Zdaj pa naj bodo slovenske posojilnice grešnice, — brezmiselno „mestnjance“ bode že verjelo.

Razven obrestij je pa pri pridobitvi hranilničnih posojil merodajna tudi še visokocenost pridobitve takih posojil, ker se morajo prosilci posluževati posredstva odvetnikov, notarjev i. t. d., zemljišča sodnijsko ceniti pustiti, že z davna ne več pravno obstoječe, večkrat čisto malenkostne vknji-

žene izneske izknjižiti pustiti i. t. d. Skušnja nam v tej zadevi kaže, da na primer posredni stroški pridobitve hranilničnega posojila od 200 do 300 goldinarjev navadno kakih 60 goldinarjev iznašajo. Če tedaj na primer kaka stranka tako posojilo ne ostane dolgo dolžna in ga morda že v nekotikih letih po kaki srečni kombinaciji povrniti zamore, jej pride posojilo za ta čas tudi na 8—9% in zadenejo jo tudi še stroški izknjiževanja.

Oglejmo si pa zdaj spored pri oddaji posojil pri posojilnicah. Posojila se dajo večinoma le na personalni kredit in nij potreba odvetniškega posredovanja, ker se prošnje v društvenih prostorih ustmeno sprejemljajo. Navadne obresti iznašajo 6 do 8%, in ako se pri odšteti posojila vzame tudi administrativni donesek od $\frac{1}{2}$ —1%, vendar obrestovanje ne iznaša več, nego $6\frac{1}{2}$ — $8\frac{1}{2}$ %. Ako so od leta 1870. ustanovljene posojilnice nekoliko let jemale večje obresti, treba je zaradi tega pomisliti, da so bila ta društva takrat prisiljena, si od drugih denarnih zavodov (kreditnih zavodov) posojil pridobiti, in ta posojila so njim potem prišla čez 10%. V tem obziru bi znale nekatere posojilnice povedati, kako drago so njim prišla taka posojila od nemško liberalnega kreditnega zavoda graške občinske hranilnice! —

Ako tedaj dotični članek „Tagespošte“ trdi, da so današnji slabi položaj kmetskega stanu povzročile posojilnice, se smejo o tem pač zavriniti, da se mora to pač v prvej vrsti od hranilnic, tedaj od nemškoliberalnih denarnih zavodov trditi, in da so ti najbolj pripomogli, da pride toliko zemljišč na rubež, kajti prvič je bila podlaga za oddajo posojil izmišljena, ker se je naslanjala na previsoke vrednosti, in potem so bile in so obresti za stalna posojila z ozirom na stroške pridobitve posojil za pravi donesek zemljišč neizmerno previsoke.

Zastran obrestij pri posojilnicah je pa resnica ta, da nijso višji, kakor z ozirom na po okoliščinah potrebne obresti hranilnih ulog in upravnih stroškov biti morajo.

„Nasprotna stran“ naj nam navede posojila jemalcev, katere so slovenske posojilnice pregnale od hiš in zemljišča. Potem bomo o številnem od nemškoliberalnih hranilnic in drugih denarnih zavodov ravno tiste barve odstranjenih primerjali, in ta rezultat bi znal „nasprotni strani“ malo soperice napraviti.

Slovenske posojilnice so pač marsikakega dolžnika, kateri bi bil drugače propadel „nasprotni strani“ kot rubežnik, otela njenemu objemanji, one dajo odvetniškemu gospodom, ki vidijo mnogo „nasprotnih strani“, katerih pa ni, sploh slabe zaslužke. Vendar je pravi ljudski razum tudi o slovenskih posojilnicah kmalu pravo zadel.

Pri tej priliki moramo omeniti še to, da tako zvani konsulenti pri hranilnicah dolžnikom napravijo veliko stroškov, in da se pri tem mnogo v politiki dela. Ako namreč kaki merodajnim osebam kake hranilnice nepovoljni dolžnik le z jednim obrestnim obrokom zaostane, izročijo ga takoj pravnemu konsulentu, kateri glavnino, in če jih je več, vsako tako posebej pri sodnji iz-

toži, namesto da bi hranilnica sama z opomnimi pismi opozorila na to, da se imajo obresti plačati, in da bi tožbina pisma po obrazcih, ki se zamorejo povsod kupiti, dala po lastnem hranilničnem osebju izdelati. Znano je tudi, da so službe pravnih konsulentov pri nemško liberalnih hranilnicah sinekure za neki gotovi del odvetnikov, ki mnogo v politiki delajo, in katerim je podlaga materialnega obstanka jedino le zastopništvo pri hranilnicah. Hranilnična vodstva pri takih pravnih konsulentih zaradi stroškov zatisnejo jedno oko, in tako ti gospodje marljivo tožujejo, rubežujejo, podaljšujejo i. t. d. in tukaj velja pravilo: „Kmet plačaj!“ Tudi ne moremo nekega posebnega delovanja neke spodnještajarske hranilnice neomejenega pustiti, katero delovanje bi skoraj smeli uvrstiti v rubriko „izsilovanja“. Ako se namreč zemljišče rubežnim potom proda, pri kateremu je hranilnica zastran zaostalih obrestij na zgubo prišla, potem se stavi kupcu pogoj, da hranilnica posojilo le tedaj še dalje pusti, ako kupec dotične obresti hranilnici povrne! V tem obziru lahko postrežemo z natančnimi dati.

Zdaj preidemo pa še na očitane volilnih agitacij od strani slovenskih denarnih zavodov.

V tem obziru nam ni noben djanstven slučaj znan, in bo morala „Tagespošta“ trditev, da slovenske posojilnice na njim dolžne volilce uplivajo, še le dokazati. Pač pa nam je znano, da nemškoliberalni zavodi, in sicer štajarska hranilnica in eskomptni zavodi pri deželnih in državnozbornih volitvah svoj upliv v brezmernej meri rabijo in znani so nam možjé, ki so morali zoper lastno prepričanje zaradi njihove odvisnosti od nemško liberalnih denarnih zavodov za nemškoliberalno stranko voliti, ako nijso hoteli, da njihova posest propade v rubež.

Slovenske posojilnice bodo boj s „Tagespošto“, akoprām nima čistih rok, v ljudski korist bila, da, ako treba, tudi pokažemo, v kakih rokah so pupilarni (otročji) in denarji različnih zavodov!

Razvitek hranilnic.

(Konec.)

Leta 1868. se je ustanovilo — 17 hranilnic
meji temi Voitsberg, Wildon, Gleisdorf, Knittelfeld, Rottenmann, Stainz
leta 1869. — 22 hranilnic
meji temi Slov. Bistrica, Mürzzuschlag, Slovenji Gradec, Lipnica, Weitz, občinska hranilnica Gradec, Volšberk
leta 1870. — 20 hranilnic
meji temi Brežice, Arvež
leta 1871. — 18 hranilnic
leta 1872. — 24 „
meji temi Konjice, Velikovec
leta 1873. — 26
meji temi Irdning, Kindberg, Št. Lenart v slov. goricah, Murau, Pöllau

leta 1874. — 15 hranilnic	meji temi Ljutomer
leta 1875. — 16 hranilnic	meji temi Rogačka
leta 1876. — 13 hranilnic	
" 1877. — 7 "	
" 1878. — 8 "	
" 1879. — 6 "	
	meji temi Ormužka
leta 1880. — 4 hranilnice	
" 1881. — 8 "	
" 1882. — 20 "	
	meji temi Kočevje.

Koncem leta 1882. bilo je v Cislejtaniji vseh hranilnic 354, od katerih bilo jih je od leta 1852. do 1882. 335 osnovanih. Kako se bodo prihodnjic avstrijske hranilnice razvijale, ne da se danes povedati. Gotovo je, da so tem zavodom preplodnosna leta minola. Uzrok temu je v novejšem času razvitek poštних hranilnic in posojilnic, katere na prve neugodno uplivajo. Tudi se sme verjetno izreči, da se bodo slednjic resnobno deželno-hipotekarne banke vpeljale, da se enomer obrestna mera posestnega posojila zniža, drugomer koli kakšno korist deželi doprinese.

Radikalnemu zboljššanji radi znižanja obresti od posojil bi se pa le dalo na ta način okom priti, če se bi ustanovile privatne, pri nas deželne banke s pravico, da bi smele izdavat vrednostne listine (bankovce) kakor se že v Ameriki godi, o katerih zadevah bodemo prihodnjic več pisali.

Sistem nacionalnih bank zedinjenih držav severne Amerike.

Uvod.

Znana reč je, da je visokost obrestij v Avstriji za naše razmere, posebno pa za hipotekarna posojila prevelika; ne samo vladina, temveč naloga vsih merodajnih krogov mora tedaj biti, da se v tej zadevi deluje na zboljšanje. Mi smo v našem listu že omenili, da se nam zdi dober začetek, da je oskrbnitvo poštних hranilnic visokost obrestij za uloge na 3%, tedaj na 1% nižej, kakor privatne hranilnice določilo. Žalibog, da to znižanje visokosti obrestij ne pride posojilojemalcem na korist, ker poštne hranilnice samo hranilne uloge sprejemajo in te za uloge v državnih papirjih porabijo. Merodajni faktor naših kreditnih razmer je avstrijsko-ogerska banka (popred nacionalna banka imenovana), spodobi se tedaj, da si njeno visokost obrestij za posojila natančneje ogledamo.

Znano je, da se je privilegij te banke 1878. leta za daljnih 10 let podaljšal, tako da neha z 31. decembrom 1887. leta. Leta 1878. je imelo hipotekarno posojilno stanje od 106 milijonov goldinarjev, koncem leta 1883. pa, bržkone vsled velike visokosti obrestij, le še 86 milijonov goldinarjev, tedaj za 20 milijonov goldinarjev

manj. Od teh hipotekarnih posojil jemlje 5½ do 6%, akoravno je dokazano, da naša zemljiščina posest le kake 4% čistega dobička donša.

Da tedaj brez obzira na monopol, katerega ima avstrijsko-ogerska banka kot listinska banka, ta zavod s svojo preveliko visokostjo obrestij za hipotekarna posojila pogubljivo upliva, to stori že zdaj vprašanje zaradi podaljšanja bankinega privilegija od 1887. leta naprej jako važno, akoprav ne dvomimo, da se bode naša državna zbornica leta 1887. pri podaljšanju bankinega privilegija bolj trdo kazala, in ga ne bo več podaljšala, temveč bode ali banko v državno oblast vzela, ali pa bode pri nas vpeljala princip ameriških bank. Mogoče je tudi, da se napravi kombinacija obeh sistemov, to se pravi, da poslovanje sedanje avstrijsko-ogerske banke preide v državno oskrbnitvo, da pa bode zraven tega tudi še dovoljeno, da se po izgledu ameriških bank napravijo deželne in privatne banke z dovoljenjem, da smejo izdajati listine. Po principu teh zadnjih bank bi znali za naša hipotekarna posojila visokost obrestij s kakimi 2½ do 3% doseči, tedaj visokost obrestij, katera bi bila z našimi posredoma 4% zemljiščnimi dohodki v soglasji.

Ker smo si tedaj gotovi, da želijo naši čitatelji že zdaj princip dotičnih bank natančneje spoznati, bomo v našem listu priredili dotične razprave, katere je v finančijelnih vprašanjih jako izkušeni strokovnjak zdaj na Slatini pri Rogatcu bivajoči zasebnik gospod Albert Kurtz v „Südsteierische Post“ objavil.

Razne stvari.

Okrajna hranilnica v Slovegradu, edina s slovenskim vodstvom, imela je 1883. l. dohodkov 358.534 gl. 27 kr. in izdatkov 355.513 gl. 89½ kr. toraj prometa 714.058 gl. 16½ kr.

Bilanca kaže: Aktiva:

posojila na zemljiščih	187.088 gl. 31 kr.
" " menjice	40.057 " — "
" " zastave	4.199 " 88 "

potem medčasna naložba pri

a) štajarski eskomptni

banki . . . . . 10.443 gl. — kr.

b) Mariborski " 5.504 " 75 " 15.947 " 75 "

in med drugim v vrednostnih listinah

115.746 gl. 55 kr.

Pasiva: hranilnih vlog. . . . . 553.923 " 41½

Specijalni rezervni

fond za kurzne diference 8613 gl. 68 kr.

Splošni rezervni fond pa 18577 " 74½ "

Vidi se, da ima veliko svoto v listinah in sicer v papirni in sreberni renti naloženega; ne bi li kazalo, da bi se iz tega dajala posojila posojilnicam, ki imajo neomejeno zavezo? Obrestovala se bi kakor hipotekarna posojila po 5% in varnost je taka, kakor pri hranilnicah ali listinah in kako bi se vstreglo in pomagalo posojilnicam s temi 115 tisuč forintov?

Računski pregled poslovanja posojilnic ni popolnoma, ker nam niso vse posojilnice poslale svojih izkazov; prosimo pa prihodnjic.

Opravilni izkaz slovenskih posejilnic.

Ime Zadrugne (posejilnice)	Poroštvo		Hranilne vloge				P o s o j i l a				Reservni fond																				
	omejeno ali neomejeno		Stanje dne 1/1 1884		Stanje dne 30/6 1884		Stanje dne 30/6 1884		Stanje dne 30/6 1884		Stanje dne 30/6 1884																				
	Število drak-vent-kov	Vplakanih deležev v gld.	vloženo	vzdignjeno	Skupna svota	od tega	na dolina pima	na mešice	splošni	posebni	vkup																				
Ma Štajarskem:																															
Celje	neom.	536 682	11316	9398	5	93353	66137	22166	137304	265	4000	1825	10500	6	120373	41159	13004	148528	659	13	10335	585	119793	61	18400	2712	1725	4437			
Ljutomer . .	"	279 290	17337	17317	6	95267	20487	20487	95623	349	4349	5985	7	109149	6830	5885	110094	270					270	110094	7381	661	8042	2812			
Maribor . . .	omej.	436 682	13900	16800	5 ⁰ / ₁₀	126985	40340	16828	150498	198	3466	48000	7 ¹ / ₂	109940	78290	54087	134143	522													
Mozirje . . .	neom.	?	?	1860	?	90529	?	?	?	?	?	?	?	94213	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Ormož	"	189 228	8447	9547	6	12576	11179	4819	18936	39	6941	1350	8	26789	26081	13371	39499	197	44	10249	33	6505	120	22745	16361	4284	16361	4284			
Pisecel	"	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Prui	"	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Sevnice	"	117 176	585	880	5	?	?	?	5717	44	3500	605	7	12770	?	?	14814	65	2	1810	58	9969	5	3036	?	?	212	?	212		
Slatina ² . . .	"	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Sosikaj	omej.	559	?	11980	?	92999	?	?	?	?	?	?	?	105547	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Zavee	neom.	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Na Kranjskem:																															
Kmetijska posejilnica v Ljubljani . .	omej.	32	32	10000	10000	4 ¹ / ₂	37653	10636	3127	45192	61	3500	?	12357	6	37162	38286	29732	45716	80	27	12901	?	?	?	?	?	?	?	?	?
Obdrinjsko društvo v Ljubljani . .	"	255	?	16253	?	100947	?	?	?	?	?	?	?	143202	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Hranilno in posejilno društvo v Ljubli . .	"	?	?	3370	?	?	?	?	?	?	?	?	?	7536	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Melitka	"	?	?	6183	?	59285	?	?	?	?	?	?	?	167692	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Postojna . . .	"	78	97	6630	6820	4 ¹ / ₂	4617	3855	2132	6350	42	3500	309	47	8*	13289	12513	8744	17058	75	7	1287	21	3437	47	12334	136	432	136		
Vrhnika	"	?	?	6500	?	50885	?	?	?	?	?	?	?	53134	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Na Primorskem:																															
Koper ³	neom.	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Gorica	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
Na Koroskem:																															
St. Jakob v rožni dolini ⁴	neom.	?	?	45779	?	57502	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	

Razne opazke. 1) Prvi uradni dan 22. junija 1884. 2) Še le meseca julija t. l. ustanovljena. 3) Prvi uradni dan 20. julija 1884. 4) Stanje 1. januarja 1883. 5) brez vseh doklad.